

Sundhedspædagogisk Kompetenceudvikling

Sundhedspædagogik og samtaleprocesser
- læring, der skaber deltagerinvolvering

og

Patientuddannelse efter læring og mestringsprincipper

Sundhedspædagogisk kompetenceudvikling

Baggrund

Forbedring af patientforløbene og begrebet patientinddragelse har gennem de sidste årtier vundet indpas i den sundhedspolitiske og sundhedsfaglige debat. Parallelt har der været en samfundsmæssig udvikling i retning af, at flere patienter også ønsker en aktiv rolle i deres behandling (1).

Det øgede politiske fokus på patientcentrering kan bl.a. ses i sundhedsplanen fra Region Midtjylland 2013, hvor hovedsporet er "*På patientens præmisser*" (2) og i de 8 nationale mål for sundhedsvæsenet i Danmark fra 2016, er et af målene øget patientinddragelse (3). I Sundhedsaftalen mellem Region Midtjylland og de 19 midtjyske kommuner, fremgår det, at borgeren og eventuelt pårørende skal inddrages i sundhedsløsningen. Målet er, at understøtte borgerens tilegnelse af hensigtsmæssig viden og kompetencer i forhold til egen sygdom og situation. Samtidig skal fagpersonernes kompetencer og kvalifikationer understøttes, således at borgeren får det rette tilbud i forhold til sygdom og evt. forebyggende indsats (4).

Ovenstående lægger således op til at sundhedsprofessionelle i alle de situationer, hvor det er muligt, indgår i dialog med borgeren, så der arbejdes hen imod mål og resultater, der skaber værdi for patienter og borger.

Nærværende kompetenceudviklingsforløb, har fokus på at øge de sundhedsprofessionelles sundhedspædagogiske kompetencer samt styrke borgerens evne til at mestre livet med kronisk sygdom, psykisk sygdom eller andre sundhedsudfordringer.

Forløbet består af to dele, hvor første del (modul 1 og 2) har fokus på den sundhedspædagogiske samtale i forhold til patientlæring og anden del (modul 3 og 4) fokuser på mestring af livet med kronisk sygdom, hvor der tages udgangspunkt i lærings- og mestringsprincipper. Lærings- og mestringsprincipperne lægger vægt på, at der er et ligeværdigt undervisningssamarbejde mellem den sundhedsprofessionelle og "erfarne patienter", således at erfaringsviden og faglig viden ligestilles.

Modul 1 og 2 (for sundhedsprofessionelle)

Sundhedspædagogik og samtaleprocesser – læring, der skaber deltagerinvolvering

Omdrejningspunkterne i den generelle sundhedspædagogik er deltagelse og dialog ud fra et bredt sundhedsbegreb. Sigtet er øget handlekompetence, mestring og lighed i sundhed og tager højde for konteksten hvori hverdagslivet leves. Modulerne tager udgangspunkt i sundhedspædagogikken i forhold til samtale og patientlæring, for at støtte og styrke borgeren til at træffe sunde valg og fastholde nye vaner.

Modul 3 og 4 (for sundhedsprofessioneller og "erfarne patienter")

Patientuddannelse efter lærings- og mestringsprincipper

Omdrejningspunktet i lærings- og mestringsprincipperne sigter imod at styrke borgerens evne til at mestre livet med kronisk sygdom, psykisk sygdom eller andre sundhedsudfordringer gennem patientuddannelser hvor mestring af livet er det centrale. I lærings- og mestringsforløb stilles erfaringsviden og faglig viden ligeværdigt i planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen, gennem et undervisningssamarbejde mellem den sundhedsprofessionelle og "erfaren patient", der begge har gennemgået kompetenceudviklingsforløbet.

Målgruppe

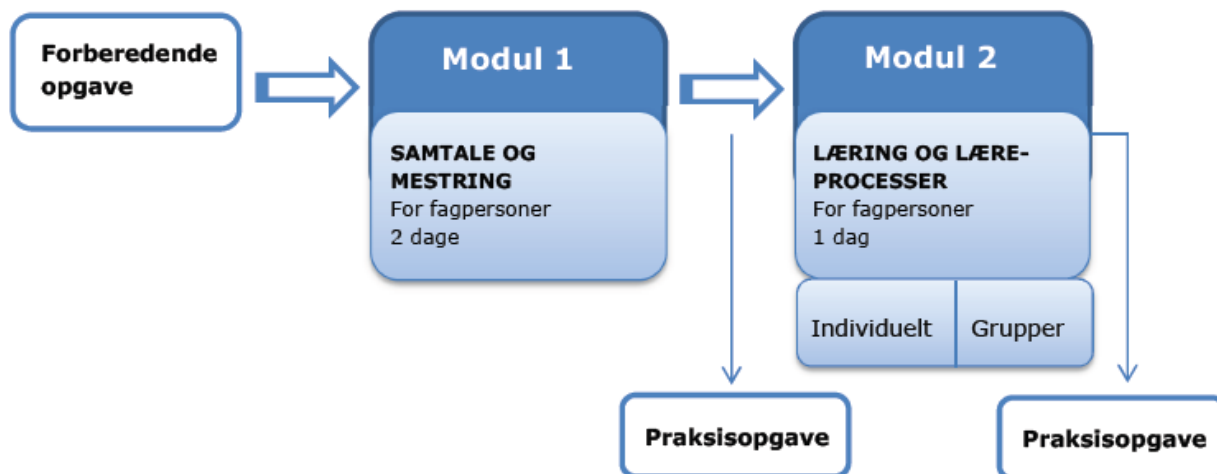
Modul 1 -4

Kompetenceudviklingsforløbet henvender sig til sundhedsprofessionelle fra regioner og kommuner, som skal arbejde med sundhedspædagogik og patientlæring, i relation til mennesker med kronisk sygdom, psykisk sygdom eller andre sundhedsudfordringer. Deltagelse i kompetenceudviklingsforløbet sker efter aftale med nærmeste leder.

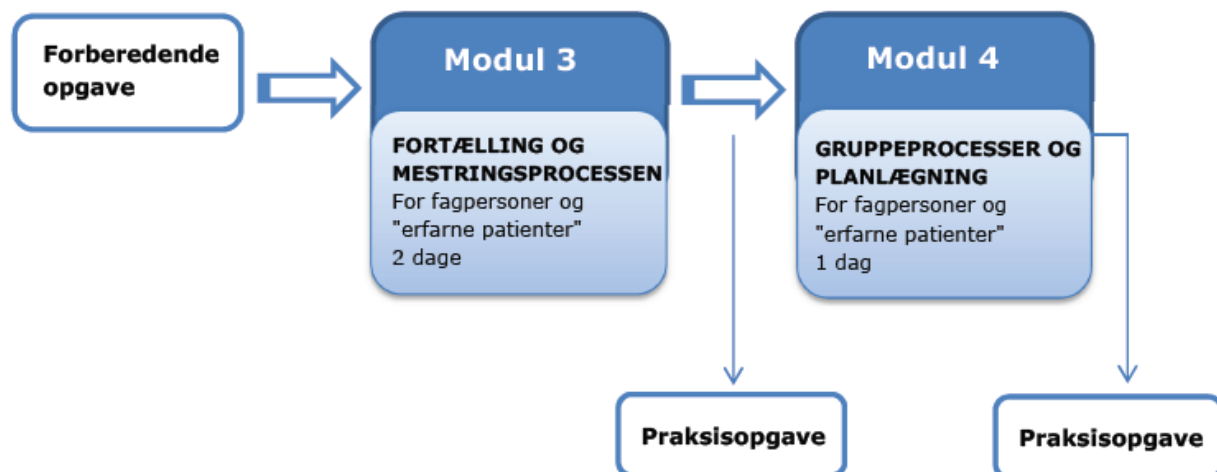
Erfarne patienter

Modul 3 og 4 henvender sig også til borgere med kronisk sygdom, psykisk sygdom eller andre sundhedsudfordringer, der skal bidrage med egne erfaringer fra hverdagslivet og kompetenceudvikles som "erfaren patient" i planlægning, gennemførelse og evaluering af lærings- og mestringsuddannelser for bl.a. borgere med kronisk sygdom. Overvejelser og aftaler om deltagelse i kompetenceudviklingsforløbet sker i samarbejde med leder/fagpersoner som de efterfølgende skal undervise samme med.

Modul 1 og 2: Sundhedspædagogik og samtaleprocesser – læring, der skaber deltagerinvolvering

Modul 3 og 4: Patientuddannelse efter lærings- og mestringsprincipper

Undervisningsform

Kompetenceudviklingsforløbet gennemføres i en kombination af undervisningsdage på modulerne og praksisperioder imellem modulerne. I praksisperioderne arbejder deltagerne aktivt med udvikling af kompetencer i egen faglig praksis.

Den forberedende opgave før kompetenceudviklingsforløbet har til formål at styrke fagpersonernes udbytte af forløbet.

Undervisningen foregår med høj grad af deltagerinvolvering og vil veksle mellem praktiske øvelser, teorioplæg, erfaringsudveksling og refleksion i forhold til egen praksis. Mellem modulerne arbejder deltagerne med praksisopgaver, som har til formål at udvikle de sundhedspædagogiske kompetencer i arbejdet med teoriens møde med egen praksis; gerne i samarbejde med kolleger.

Der vil på hvert modul blive præsenteret forskelligt baggrundslitteratur og teorier, som lægger sig op ad centrale sundhedspædagogiske teorier. Før hvert modul vil det blive opgivet, hvilken litteratur, der skal læses.

Grundbogen er *"Håndbog til Lærings- og mestringsuddannelser. Patientuddannelse på deltageres præmisser. Erfaringsviden og faglig viden hånd i hånd"* og bliver udleveret på kurset.

Undervisere

Underviserne på alle moduler er sundheds- og udviklingskonsulenter, som har en sundhedsfaglig baggrund og sundhedspædagogiske kompetencer.

Modul 1 og 2: Sundhedspædagogik og samtaleprocesser – læring, der skaber deltagerinvolvering

Overordnet formål

At den sundhedsprofessionelle opøver forudsætninger for:

- At gennemføre og afholde individuelle samtaler, der bygger på principperne for "Den involverende samtale" (5)
- En sundhedspædagogisk samarbejdsproces, der fremmer deltagerinvolvering og mestring

Indhold

Forberedende opgave til modul 1 og 2

Som optakt til kompetenceudviklingsforløbet, er der 3 forberedende opgaver for den sundhedsprofessionelle:

- At have en samtale med nærmeste leder om formålet med kompetenceudviklingsforløbet samt rolle og opgave efter forløbet
- At have afklaret med nærmeste leder rammer og vilkår for træning og forberedelse i praksisperioden og efter kompetenceudviklingsforløbet
- At medbringe en aktuel samtale-case

Formål med den forberedende opgave er at:

- Afklare forventninger til opgave og rolle efter kompetenceudviklingsforløbet med nærmeste leder
- At forbereder den sundhedsprofessionelle til kompetenceudviklingsforløbet
- Støtte afklaring af rammer og vilkår for træning af kompetencer undervejs og efter kompetenceudviklingsforløbet (praksisopgave) med nærmeste leder
- Fremme anvendelsen af ny viden, færdigheder og holdninger i praksis efter kompetenceudviklingsforløbet

Modul 1. Sundhedspædagogik og samtaleprocesser

Formål med modul 1

At de sundhedsprofessionelle

- Tilegner sig og øger viden om grundlæggende pædagogiske principper for samtale og samtaleprocesser, som styrker handlekraft og mestring
- Tilegner sig og øger viden om metoden "den involverende samtale" og samtals teori- og værdigrundlag
- Udvikler færdigheder i at kunne gennemføre en involverende samtale
- Får indsigt i personlige forudsætningers betydning for gennemførelsen af en involverende samtale.

Eksempler på spørgsmål, der vil blive arbejdet med:

- Hvilket teorigrundlag, menneskesyn og grundlæggende værdier bygger samtalen på?
- Hvordan kan man arbejde med samtaleprocesser, der styrker handlekraft og mestring?
- Hvad er en afklarende samtale?
- Hvad er mestring?
- Hvilke kompetencer skal udvikles for at gennemføre en afklarende samtale?
- Hvordan stilles spørgsmål, der gør en forskel?

Praksisopgaven efter modul 1

Efter modul 1 skal den sundhedsprofessionelle:

- Træne samtaleprincipperne i mødet med borgeren i praksis
- Tilegne sig relevant viden.

Formål med praksisopgaven:

- At den sundhedsprofessionelle får mulighed for at træne og derved styrke færdigheder knyttet til den involverende samtale
- At den sundhedsprofessionelle får mulighed for at fordybe sig i relevant litteratur.

Modul 2. Læring, der skaber deltagerinvolvering

Formiddagen vil bestå af fælles undervisning for alle sundhedsprofessionelle. Om eftermiddagen deles gruppen op, i forhold til om kompetencerne skal anvendes i forhold til individuelle forløb eller gruppeforløb i praksis.

Formål med modul 2

At de sundhedsprofessionelle:

- Opnår øget indsigt i og viden om læringsteori og læreprocesser, der skaber aktiv deltagerinvolvering og støtter udvikling af mestring og handlekraft
- Opnår indsigt i sundhedspædagogisk værdigrundlag, herunder sundhedsforståelse
- Får indsigt i og kan anvende forskellige deltagerinvolverende metoder til gruppeundervisning.

Eksempler på spørgsmål, der vil blive arbejdet med:

- Hvordan kan man arbejde med en sundhedspædagogisk tilgang, der bygger på deltagelse og dialog?
- Hvilken betydning har det at være aktivt involveret i egen læreproces?
- Hvordan kan sundhedsperspektivet integreres i læreprocessen?
- Hvordan kan man arbejde med at udvikle ressourcer og motivation?
- For de som skal arbejde med grupper: Hvordan kan man i gruppeundervisning tage højde for forskellige deltagerforudsætninger?

Praksisopgaven efter modul 2

Efter modul 2 skal de sundhedsprofessionelle:

- Afprøve og tilpasse deltagerinvolverende læringsmetoder i praksis
- Have en opfølgende samtale med nærmeste leder.

Formål med praksisopgaven:

- At den sundhedsprofessionelle får mulighed for at træne og styrke færdigheder knyttet til deltagerinvolverende læringsmetoder
- At den sundhedsprofessionelle selvstændigt videreudvikler kompetencer knyttet til den involverende samtale og patientlæring relateret til praksis
- At den sundhedsprofessionelle og nærmeste leder i samarbejde forholder sig til anvendelse af nye kompetencer i praksis.

Modul 3 og 4: Patientuddannelse efter lærings- og mestringsprincipper

Hvad er patientuddannelse efter lærings- og mestringsprincipper?

Kursusforløbet på modul 3 og 4 bygger på lærings- og mestringsprincipperne, hvor omdrejningspunktet er, at styrke borgerens evne til at mestre livet med kronisk sygdom, psykisk sygdom eller andre sundhedsudfordringer. Hensigten er at kompetenceudvikle både de sundhedsprofessionelle og "erfarne patienter" (borger med kronisk sygdom), således at erfaringsviden og faglig viden ligestilles og kan indgå i et undervisningsfællesskab.

Lærings- og mestringsprincipperne bygger på en sundhedspædagogisk tilgang (5), hvor deltagelse og dialog er central og som sikrer deltagerne indflydelse på egen læring og den formidling, holdnings- og erfaringsudveksling, der sker i løbet af uddannelsesforløb

Overordnet formål

At de sundhedsprofessionelle og "erfarne patienter" opøver forudsætninger for i samarbejde:

- At planlægge og gennemføre uddannelsesforløb efter lærings- og mestringsprincipper
- At fordele opgaver i forbindelse med planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen i relation til deres forskellige opgave- og ansvarsfordeling. Den sundhedsprofessionelle har det overordnede ansvar for forløbet
- At reflektere over og evaluere uddannelsesforløbet og teamsamarbejdet med henblik på løbende justering og udvikling af lærings- og mestringsuddannelsesforløbet
- At integrere den "erfarne patients" fortælling og erfaringer i undervisningen.

Indhold

Forberedende opgave til modul 3 og 4

Som optakt til kompetenceudviklingsforløbet er der 3 forberedende opgaver for deltagerne:

- At have en samtale med nærmeste leder om formålet med kompetenceudviklingsforløbet samt rolle og opgaver efter forløbet
- At afklare med nærmeste leder rammer og vilkår for træning og forberedelse i praksisperioden og efter forløbet
- At medbringe en aktuel case i forhold til erfaringer med undervisning (som underviser eller som deltager i undervisning).

Formål med den forberedende opgave er at:

- Afklare forventninger til opgave og rolle efter kompetenceudviklingsforløbet med nærmeste leder eller anden ansvarlig leder
- Støtte afklaring af rammer og vilkår for træning af kompetencer undervejs og efter kompetenceudviklingsforløbet med nærmeste leder
- Forberede deltageren til kompetenceudviklingsforløbet
- Fremme anvendelse af ny viden, færdigheder og holdninger i praksis efter kompetenceudviklingsforløbet.

Modul 3. Samarbejde mellem erfaren patient og sundhedsprofessionel. Fortælling og mestringsprocessen

Formål med modul 3

At deltagerne

- Får klarhed over fagpersonens og den "erfarne patients" opgave- og ansvarsfordeling i lærings- og mestringsuddannelserne
- Opnår indsigt i og bevidsthed om værdien af mestring og mestringsprocessen
- Får indsigt i og erfaringer med, hvordan fortællinger anvendes i lærings- og mestringsuddannelsen og bevidsthed om værdien af fortællingen.

At de "erfarne patienter"

- Får træning og øgede færdigheder i at fortælle om egne erfaringer fra livet med sundhedsudfordringer, så de inspirerer deltagerne til at reflektere over egen situation.

At de sundhedsprofessionelle

- Får træning og øgede færdigheder i at hjælpe fortællingerne frem og opretholde respekten for, at fortællingerne tilhører den "erfarne patient"
- Opnår indsigt i og tager ansvar for egen rolle i at styrke borgerens mestringsevnen.

Eksempler på spørgsmål, der vil blive arbejdet med:

- Hvilke erfaringer kommer den "erfarne patient" med, som kan indgå i lærings- og mestringsuddannelsen?
- Hvordan kan "den erfarne patients" fortællinger bruges i undervisningssituationen?
- Hvordan kan fortællingen blive levende og nærværende?
- Hvordan hjælper fagpersonen fortællingerne frem?
- Hvordan kobles fortællingerne sammen med mestringsprocessen?
- Hvordan underviser fagperson og "erfaren patient" sammen?

Praksisopgaven efter modul 3

Efter modul 3 skal både den sundhedsprofessionelle og "erfaren patient" have mulighed for at mødes med deres kommende undervisningsmakker, hvor de:

- Afklare gensidige forventninger om samarbejdet og får lavet aftaler i forhold til undervisningsforløbet
- Sammen finder og øver sig i, hvordan de kan anvende væsentlige erfaringer og fortællinger fra den "erfarne patient".

Formål med praksisopgaven:

- At den sundhedsprofessionelle og den "erfarne patient" får mulighed for i praksis at træne og derved styrke færdigheder knyttet til dels at fortælle om hverdagslivet og hjælpe fortællinger frem
- At deltagerne får mulighed for at fordybe sig i relevant litteratur.

Modul 4. Samarbejdet mellem fagperson og "erfaren patient" - Gruppeprocesser og planlægning

Formål med modul 4

At deltagerne

- Får trænet principperne for fælles planlægning af lærings- og mestringsuddannelse med ligeværdig anvendelse af faglig viden og erfaringsviden
- Øger bevidstheden om teamsamarbejdets betydning i planlægning, gennemførelse og evaluering af uddannelsen.
- Øget indsigt i og erfaringer med gruppeprocesser og gruppeledelse

Eksempler på spørgsmål der vil blive arbejdet med:

- Hvordan kan et uddannelsesforløb planlægges?
- Hvordan kan den "erfarne patients" erfaringsviden og den faglige viden spille sammen i uddannelsesforløbet?
- Hvordan kan man lede og gribe ind i gruppeprocesser?
- Hvordan kan der arbejdes med at give og modtage feedback i forbindelse med evaluering af undervisningen?

Praksisopgaven efter modul 4

Efter modul 4 skal deltagerne:

- Anvende principperne for fælles planlægning af lærings- og mestringsuddannelse med kommende samarbejdspartner
- Have en opfølgende samtale med nærmeste leder.

Formål med praksisopgaven:

- At deltagerne i praksis træner og styrker færdigheder knyttet til planlægning efter lærings- og mestringsprincipperne, det vil sige med ligeværdig anvendelse af erfarings- og faglig viden
- At deltagerne får mulighed for at videreudvikle kompetencer relateret til modul 3 og 4
- At den sundhedsprofessionelle og nærmeste leder i samarbejde forholder sig til anvendelse af nye kompetencer i praksis.

Litteratur og teorigrundlag på forløbet

Litteratur:

Grundbogen *"Håndbog til Lærings- og mestringsuddannelser. Erfaringsviden og faglig viden hånd i hånd"* udleveres til deltagerne.

Grundbogen præsenterer generel sundhedspædagogisk tilgang og metode og indeholde derudover også en beskrivelse af specifik læring og mestring tilgang og metode. Link til

download: <http://www.cfk.rm.dk/publikationer/ShowPublication?id=399&pageId=309986>

Teorigrundlag (litteraturen bag teorigrundlaget vil blive præsenteret under forløbet):

Sundhedsbegreb og værdigrundlag:

- Et bredt sundhedsbegreb - WHO's definition
- Sundhedsfremme og forebyggelse – Sundhedsstyrelsens definition
- Fænomenologisk og eksistentiel tilgang.
- Anerkendende tilgang
- Deltagerinvolverende / samskabende tilgang

Samtale:

- Motivationssamtalen
- Den anerkendende samtale
- Involverende/Afklarende samtale
- Karl Tomms spørgsmålstyper mm

Sundhedspædagogik:

- Illeris; læringstrekant: Indhold, drivkraft og samspil
- Peter Jarvis; læring i et socialt perspektiv
- Antonovsky; oplevelse af sammenhæng og læreprocesser
- Deduktive, induktive og abduktive læreprocesser
- Deltagerinvolverende læreprocesser
- Himm og Hippe; Den didaktiske relationsmodel

Læring og mestring:

- Læring og mestring

Transfer:

- Wallgren - Voksnes læreprocesser

Referenceliste

1. Riiskjær, Erik. *Patienten som partner – En nødvendig idé med ringe plads*. Syddansk Universitetsforlag 2014
2. Region Midtjylland. *Sundhedsplan – Fælles ansvar for sundhed*. 2013 [Læs her](#)
3. Sundheds- og Ældreministeriet, KL og Danske Regioner. *Nationale mål for sundhedsvæsenet*. 2016 [Læs her](#)
4. Sundhedsaftalen 2015-2018 – Region Midtjylland og de 19 Midtjyske Kommuner [Læs her](#)
5. Hinrichsen, Ellen (2017) *Håndbog til Lærings- og mestringsuddannelser – Patientuddannelser på deltagernes præmisser. Erfaringsviden og faglig viden hånd i hånd*, Region Midtjylland, DEFACTUM.